

Veldmuizenplaag in Friesland: record aantallen Ransuilen

In het voorjaar en de zomer van 2014 kwamen er meldingen van de aanwezigheid van veel Veldmuizen in Noord Nederland, met name in het weidegebied van Zuidwest Friesland. In de loop van de herfst en de (relatief) zachte winter ontwikkelde deze Veldmuiskoncentratie zich tot een heuse plaag, met lokaal grote schade voor weideboeren. Als respons op deze plaag werd melding gemaakt van soms fors toegenomen aantallen predatoren, zoals Torenvalk, Velduil, Grote zilverreiger en Buizerd. En hoe zit dat met de Ransuil? Verzamelde gegevens over aantallen Ransuilen in de laatste acht jaar bieden inzicht.

Sinds de winter 2007-2008 worden winterroesten van Ransuilen in Friesland, op initiatief van het Natuurmuseum Fryslân, door een groep vrijwilligers systematisch gezocht en de aantallen aanwezige Ransuilen geteld. Bij het opzoeken van deze roestplaatsen wordt dankbaar gebruik gemaakt van lokale media (tv, radio, kranten, websites). In de loop der jaren is zo een groot bestand van al dan niet bezette roestplaatsen opgebouwd (circa 280 locaties, waarvan er jaarlijks 120-160 worden bevolkt; tabel 1). Tellingen worden overdag gedaan (bij kleine, 'transparante' roestplaatsen), maar bij grotere roestplaatsen wordt indien mogelijk door twee of drie waarnemers een telling gedaan tijdens het uitvliegen. Dit uitvliegen vindt plaats vanaf circa 20 minuten na zonsondergang. Omdat Ransuilen vaak overdag zeer goed ver-

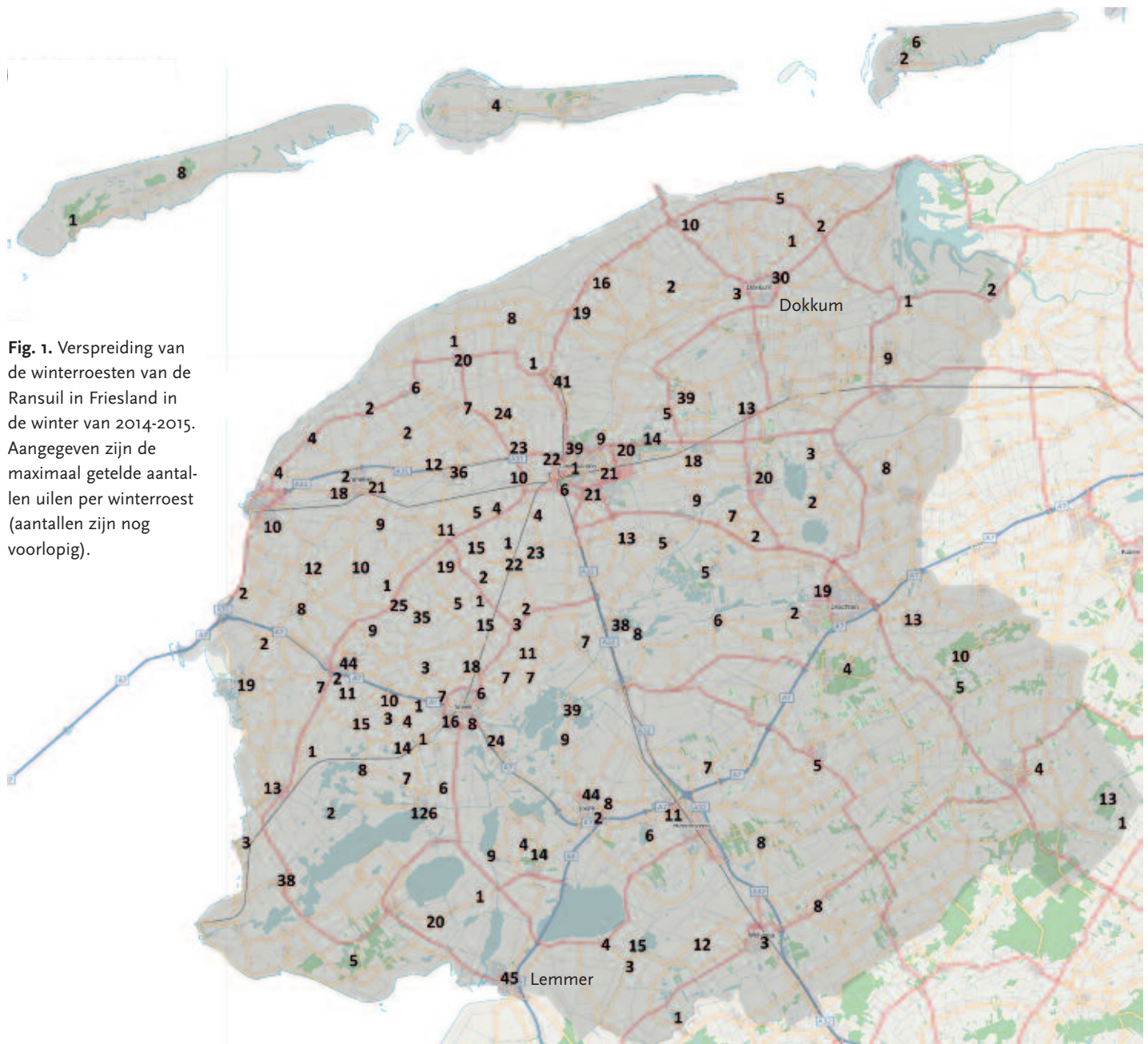

Fig. 1. Verspreiding van de winterroesten van de Ransuil in Friesland in de winter van 2014-2015. Aangegeven zijn de maximaal getelde aantallen uilen per winterroest (aantallen zijn nog voorlopig).

Winter	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*
Aantal Ransuilen	1439	1686	916	1686	1191	833	749	1799
Aantal winterroesten	134	145	118	140	159	148	134	154
Gemiddeld aantal/roest	10,7	11,6	7,7	12	7,5	5,6	5,6	11,7
% Veldmuis in voedsel	93,1	92,1	89,7	95	84,5	83,5	87,9	98,2

Tabel 1. Aantal Ransuilen in de winter in de provincie Friesland. Totaal aantal gedetermineerde prooiresten: 41.569. *= voorlopige aantallen voor 2015; stand per 14-2-2015.

scholen slapen in evergreens als thuja, taxus, hulst, met klimop begroeide bomen en sparren, is het tellen bij het uitvliegen vaak een absolute noodzaak. Tellingen overdag, zelfs onder gunstige condities, leveren soms aantallen op die een fractie zijn van de aantallen die geteld worden tijdens een 'uitvliegtelling'. De tellingen worden vooral gedaan in de maanden december en januari, omdat gebleken is dat dan het aantal Ransuilen op de winterroesten redelijk stabiel is. Ook wordt elk jaar, verspreid over de verschillende winterroesten, een steekproef van gemiddeld zo'n 5000 prooiresten gedetermineerd uit het verzamelde braakbalmateriaal.

Voor 2015 geldt dat de resultaten voorlopige gegevens zijn: veel braakbalmateriaal moet nog verwerkt worden en dat geldt ook voor nagekomen gegevens van winterroesten. Bij meerdere telgegevens van dezelfde roest is in tabel 1 het hoogste aantal getelde uilen weergegeven. De compleetheid en betrouwbaarheid van deze telgegevens is uiteraard een discussiepunt. Er kunnen onderschattingen plaatsvinden doordat de telsituatie complex is. Overschattingen kunnen ook voorkomen, doordat uilen (tijdelijk) de roest verlaten en op een nabijgelegen roestplaats worden meegeteld; op die manier kunnen ze twee keer worden geteld. Daarnaast is het een illusie aan te nemen dat we alle roestplaatsen in zo'n groot gebied hebben gevonden. Toch is de vergelijkbaarheid qua telmethode en intensiteit tussen de jaren groot. Ook het feit dat er de laatste jaren zeer weinig volstrekt nieuwe roestplaatsen bijkomen, ondanks veel publiciteit, onderschrijft de gedachte dat verreweg de meeste roestplaatsen zijn gevonden.

2015 topjaar voor Ransuilen

De aantallen uilen variëren sterk, tussen 749 (2014) en 1799 (2015). Het aantal bezette roestplaatsen vertoont veel minder variatie: tussen 118 (2010) en 159 (2012). Bij toenemende aantallen uilen in de winter neemt niet zo zeer het aantal roestplaatsen toe, maar juist het aantal uilen per winterroest. De gemiddelde aantallen variëren van 5,6 tot 12,0. Het absolute record in 2015 is een

roestplaats met maar liefst 126 Ransuilen (en 8 Velduilen) in Zuidwest Friesland.

De winterroesten zijn niet gelijkmatig over de provincie verspreid. Gemiddeld bevindt 80% van de 'winter' Ransuilen zich ten westen van de lijn Lemmer-Dokkum. Deze lijn verdeelt Friesland ongeveer in twee gelijke delen. Deze winter (2014-2015) is dat nog wat extremer: bijna 90% bevindt zich in het westelijke gedeelte (fig. 1)!

Veldmuizen vormen deze winter 98,2% van de prooisamenstelling. Bij een nachtelijke voedselconsumptie van gemiddeld 3,5 Veldmuis en de aanname dat deze aantallen Ransuilen gemiddeld het hele jaar in Friesland zijn betekent dat alleen Ransuilen dit jaar al goed zijn voor een consumptie van 2,2 miljoen Veldmuizen in de provincie Friesland!

Conclusie is dat de Ransuilen inderdaad dankbaar gebruik maken van het grote aanbod aan Veldmuizen. Nog onbekend is of dit hoge aantal nu veroorzaakt wordt door een hogere reproductie afgelopen voorjaar of doordat er meer uilen van elders naar Friesland zijn gekomen. Er zijn in ieder geval talrijke meldingen van grote legsels en veel uitgevlogen jongen. Een interessante vraag is natuurlijk ook wat er gebeurt als het aantal

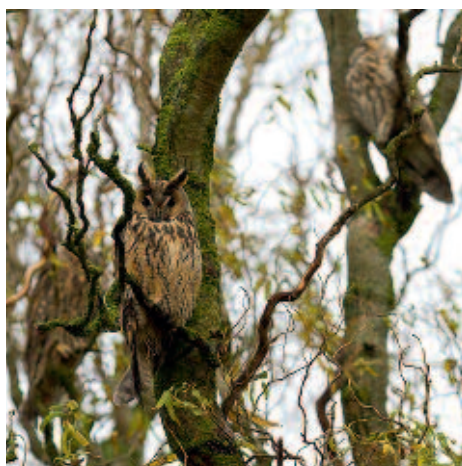
muizen weer inkapt: trekken de uilen dan weg, ontstaat er veel sterfte onder de uilen of zien ze kans op ander voedsel over te schakelen? De toekomst zal het leren.

Literatuur

Wijnandts, H., 1984. Ecological energetics of the Longeared Owl (*Asio otus*). *Ardea* 72:1-92.

Wijnandts, H., 2013. Winterroesten van Ransuilen in Friesland: een tussenstand van zes jaar tellen en pluizen. *Uilen* 4: 42-49.

Dr. H. Wijnandts
Natuurmuseum Fryslân
Schoenmakersperk 2,8911 EM Leeuwarden
<http://www.natuurmuseumfryslan.nl/winterroesten2014-2015/wijnandt@xs4all.nl>

Ransuilen op roestplek
(foto: Binne-Louw Katsma Fotografie).

U kunt zich abonneren via...

www.delevendenatuur.nl